

узгодженої правової системи для подолання конфліктів між різними юрисдикціями. Разом з тим, активна участь міжнародних форумів та національних юридичних організацій виявляється як ключовий елемент вирішення цих складних проблем.

Важливою є і роль освіти та підготовки фахівців, спроможних ефективно функціонувати в умовах правового поліцентризму, що включає в себе створення спеціалізованих освітніх програм та навчання, спрямованих на формування кваліфікованих кадрів, іздатних вирішувати проблеми та виклики, що виникають у сфері правового регулювання.

Загальний висновок підкреслює необхідність спільних зусиль національних та міжнародних суб'єктів для розроблення стратегій, спрямованих на створення більш консистентного, взаємовідповідного та ефективного правового середовища в умовах сучасного світу.

---

1. Кучук А.М. Право як соціокультурне явище. Актуальні проблеми юридичної науки в контексті розвитку громадянського суспільства: Матеріали науково-практичного семінару (м. Дніпропетровськ, 29 квітня 2014 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2014. С. 21- 22.

2. Кучук А. М. Основи теорії правового поліцентризму : монограф. / А. М. Кучук. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Лі- ра ЛТД. 2017. 312 с.

ПЕТРУШЕВСЬКА

Валентина Костянтинівна

викладач кафедри

загальноправових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

адвокат

SWOT-АНАЛІЗ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ

Питання ефективності, сильних та слабких сторін, переваг та недоліків діяльності є актуальним для будь-якої організації, підприємства чи установи, незалежно від організаційної форми, способів фінансування, чисельності співробітників, учасників, особового складу, тощо. Юридичні клініки при юридичних факультетах, університетах з напрямками підготовки за спеціальністю «Право» - не виключення.

У даній роботі здійснена спроба проаналізувати переваги та недоліки юридичних клінік на прикладі роботи юридичної клініки «Істина» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

«SWOT-аналіз – це техніка стратегічного планування, яка надає інструменти оцінки, ізабезпечує визначення основних сильних, слабких сторін, можливостей і загроз та базується на аналітичній оцінці,

інформаційний базис якої складають внутрішні та зовнішні джерел інформації стосовно суб'єкта господарювання. SWOT-аналіз залишається основним класичним інструментом стратегічного аналізу, а всі інші методи аналізу є уточнюючими та доповнюючими. У межах розробки будь-якої стратегії SWOT-аналіз є одним з базових елементів [1, 2]»

Саму ж аббревіатуру розшифровують наступним чином: «Strengths» («сильні сторони», або позитивний вплив внутрішнього середовища); «Weaknesses» («слабкі сторони», або негативний вплив внутрішнього середовища), «Opportunities» («можливості», або позитивний вплив зовнішнього середовища), «Threats» («загрози», або негативний вплив зовнішнього середовища). Таким чином, саме комплексний аналіз кожного зі складників дозволить нам побачити об'єктивне положення юридичних клінік на сучасному етапі.

Strengths: наявність соціального запиту на роботу юридичних клінік; практична зорієнтованість; професійні; соціальні, міжнародні зв'язки; наявність членів команди, які володіють іноземними мовами; можливість дистанційної роботи; вмотивованість здобувачів; високий рівень soft skills; наявність університетської бази.

Отже, якщо аналізувати соціальний запит на роботу юридичних клінік, то його можливо віднести як до «Strengths», так і до «Opportunities». Але, розглядаючи запит саме у контексті внутрішніх «сил», ми відштовхувалися від того, що запит на роботу юридичної клініки є саме від студентської спільноти, чим також пояснюється вмотивованість здобувачів вищої освіти працювати у належно функціонуючій юридичній клініці. При чому, із запитом як від студентів-консультантів, так і від студентів-клієнтів. Так, у жовтні 2023 року у юридичній клініці «Істина» розглядалося три звернення, які надійшли від студентів ННІ ПЮ ДДУВС, двоє з яких на той момент вже були клініцистами. Тому розглядати юридичні клініки виключно як місце консультації клієнта, котрий не належить до студентської спільноти було б порушенням права студентів (у тому числі студентів-юристів) на безоплатну правничу допомогу.

Ми не будемо детально зупинятися на ролі юридичних клінік у формуванні та здобутті практичних навичок студента-юриста, оскільки дана проблематика вже достатньо досліджена і висвітлена в Україні.

Соціальні, міжнародні зв'язки як самих студентів клініцистів (наразі серед клініцистів юридичної клініки «Істина» є студентки, котрі навчалися за кордоном у межах програм академічної мобільності) так і викладачів-консультантів є вагомим перевагою для функціонування організації, що надає правничу допомогу. Особливого значення дана «сила» набула саме у контексті вимушеної еміграції українців у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації. Це як можливість надати консультації таким українцям, користуючись міжнародними зв'язками, так і знайти нових клієнтів для консультування через старі та нові соціальні контакти.

Питання переваг наявності членів команди у юридичній клініці, які володіють іноземними мовами та можливість дистанційної роботи частково розкрито вище. Проте, варто додатково зазначити, що значний досвід дистанційної роботи юридичні клініки отримали ще з березня 2020 року, у зв'язку з епідемією COVID-19, тому цей виклик не став новим 2022 році.

Також можна стверджувати про високий рівень soft skills серед студентів-консультантів, оскільки вони ще не набули ряду професійних деформацій, властивих досвідченому юристу-практику. Часом до юридичної клініки «Істина» зверталися клієнти, які значно більше потребували співчуття та спілкування, аніж, власне, правничих консультацій.

Останньою за переліком, та не за важливістю варто зазначити таку «силу», як наявність потужної університетської бази. Саме завдяки тому, що згідно пункту 6.1 Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, ізатвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України 03.08.2006 № 592, ізареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08.08. 2006 за № 956/12830 (далі – Положення) [3], вищий навчальний заклад надає для юридичної клініки приміщення, умови якого дозволяють розташувати засоби та матеріальні ресурси, необхідні для організації навчального процесу, здійснення приймання відвідувачів з метою надання правової допомоги - юридичним клінікам, на відміну від їх конкурентів у галузі надання безоплатної правничої допомоги, не доводиться стикатися з такими викликами, як проблема оренди та/або придбання приміщення, витрат на необхідну техніку, розхідні матеріали, тощо.

Weaknesses: відсутність вузьких компетентностей; відмінність у мотиваціях; відсутність спеціальних фахівців (реклама, ІТ, менеджмент); зміна складу команди здобувачів; відсутність соціального досвіду; суміщення соціальної роботи з основними навчальними та педагогічними обов'язками.

Безумовно, на роботу юридичних клінік впливають окремі «слабкі сторони», серед яких в першу чергу варто зазначити відсутність спеціалізацій серед здобувачів-консультантів. Така недостатність глибини знань по питанням, із котрими звертаються клієнти, може негативно відобразитися на якості консультацій з вузькопрофільних проблем, як, наприклад, у питаннях з пенсійним забезпеченням. Звісно, здобувачі, котрі отримують досвід у юридичних клініках, із часом зможуть подолати цю слабкість, як, до речі, і відсутність соціального досвіду, проте, більш вірогідно, що це відбудеться після закінчення вищого навчального закладу. Що явно підсвічує ще одну слабкість - постійна зміна складу команди здобувачів, ізначні витрати часу та ресурсів на постійну перепідготовку нових студентів-консультантів, стрес для клієнтів, які бажали б довгостроково консультиватися з окремим консультантом.

При формуванні завдань студентам-консультантам викладачі-консультанти та адміністрація юридичних клінік може стикатися з проблемою відмінності у мотиваціях. Наразі у різні часи існування юридичної клініки «Істина», здобувачів вищої освіти у ДДУВС заохочували

приєднатися до роботи юридичної клініки через стимулювання вищими балами за окремі навчальні дисципліни, можливістю зарахування практики та іншими методами, що на той момент не суперечили Положенню про навчальний процес чи законодавству про вищу освіту. Моделі управління роботою таких студентів та студентів, які прийшли в клініку виключно за практичним досвідом, суттєво відрізняються.

Крім того, суттєвим недоліком на сучасному етапі існування юридичних клінік є їхня обмеженість Положенням у контингенті здобувачів вищої освіти. Безумовно, серед здобувачів вищої освіти за спеціальністю «081 Право» є велика кількість осіб, що знаються на SMM, рекламі, психології чи ІТ (або ж мають соціальні зв'язки з такими особами), але від залучення студентів чи викладачів з іншими спеціальностями робота юридичної клініки стала б набагато якіснішою. Зокрема, маючи у своєму складі близько 120 здобувачів-консультантів, юридична клініка «Істина» явно потребує якісного та професійного менеджменту та консультацій психологів щодо моделей поведінки з різними групами клієнтів.

І якщо вищезазначені «слабкості» більше стосуються студентів-консультантів, то така «слабкість» як суміщення соціальної роботи з основними навчальними та педагогічними обов'язками - проблема, що стосується виключно викладачів-консультантів. Якщо не передбачати врахування консультування в юридичних клініках як суттєву частину посадових обов'язків викладача-консультанта на рівні посадових інструкцій на індивідуальних планів, то кількість та якість залучення викладачів-консультантів до роботи юридичної клініки невпинно знижуватиметься.

Opportunities, або ж «можливості»: комплексний підхід до проблем, наявність законодавчої бази, тематика пріоритетна у світі (толерантність, гендерні / мовні питання), актуальність в освіті (інклюзивне середовище, булінг, проблеми нацменшин), розвиток технологій та, у зв'язку з цим, поява нових правовідносин.

Щодо «можливостей», то більшість з них обумовлена саме тим, що до роботи юридичних клінік долучається активна студентська спільнота, котрій притаманна сміливість, принциповість, швидке і легке сприйняття нового. І, якщо через окремі менеджерські рішення мінімізувати ризики ефекту Даннінга - Крюгера, то шанси розібратися з проблемами, які здаються нездоланими для більш досвідчених юристів, є доволі високі. Наразі під час чергувань у юридичній клініці «Істина» студенти-клініцисти активно обговорювали ризики та переваги роботи юристів зі штучним інтелектом та проблеми з авторськими правами на зображення, що створюються такою технологією. Оскільки дана галузь є новою для всієї юридичної спільноти, то при якісній організації роботи навіть студенти-першокурсники здатні скласти конкуренцію в ній з більш досвідченими колегами-юристами.

І, нарешті, Threats: наявність сильних конкурентів; питання фінансування; змішування понять; слабе просування внаслідок

перенасичення ринку, пандемії, військових дій; ризики законодавчих змін у освіті; супротив окремих категорій цільової аудиторії.

Безумовно, із моменту заснування інституту юридичних клінік в Україні суттєво змінилася ситуація з наданням безоплатної правничої допомоги. Зростає кількість українських та міжнародних правозахисних організацій, органи державної влади та місцевого самоврядування активно здійснюють прийом громадян з метою надання безоплатної правничої допомоги. Крім того існує судова практика щодо відшкодування витрат на правничу допомогу, яка дає можливість матеріально не забезпеченим категоріям населення звертатися до адвокатів чи юридичних компаній, що працюють на оплатній основі. Тому, в таких умовах юридичні клініки мають знову і знову шукати способи боротися як за свого клієнта, так і за студента-консультанта. Оскільки вищезазначені організації відкриті до пропозицій надати студентам стажування та роботу.

Питання матеріального й фінансового забезпечення діяльності юридичних клінік університетами в цій роботі вже було віднесено до «сил». Проте, в цьому є і загроза. Наразі усі обмеження щодо залучення коштів, надання оплатних послуг, створення благодійних фондів чи інших способів фінансувати свою діяльність, що поширюються на українські університети, також поширюються на юридичні клініки як їх структурні підрозділи.

Нарешті, варто зазначити на ряд упереджень, через які юридичні клініки суттєво програють конкурентам у наданні юридичних консультацій. Ейджизм, сексизм, мізогінія, расизм - усі ці форми ненависті досі докорінно не викоренені з нашого суспільства. Вони можуть стати як фактором конфлікту всередині студентської спільноти, так і бути притаманні клієнтові, який не бажає довіряти свою проблему особі, яка підпадає під його форму ненависті. Тому правопросвітницька робота з недопустимістю проявів будь-яких форм ненависті є суттєвою задачею у діяльності юридичних клінік.

Таким чином, в даній роботі вдалося виділити ряд переваг та недоліків існування юридичних клінік у галузі надання безоплатної правничої допомоги в Україні, а також виділити виклики та завдання, які допоможуть укріпити інститут юридичних клінік серед постійно зростаючої кількості та якості конкурентів.

1. Назаренко, І. (2023). Функціональна місія swot-аналізу в процесі моделювання стратегії оподаткування підприємства. *Економіка та суспільство*, 2023 (№49). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-56>.

2. Розробляємо стратегію розвитку освіти в територіальній громаді: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Терент'єва О. ; за заг. ред. Протасової Н., Полторака В., Жабенко Л., Пуцовой А. Київ : Швейцарсько-український проєкт DECIDE. «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». 2021. 64 с.

3. Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, ізатверджене Наказом Міністерства освіти і науки України 03.08.2006 № 592, ізареєстроване в Міністерстві юстиції України 08.08. 2006 за № 956/12830 / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#top>.